

Semiosfæren

I en biosemiotisk forståelse er mening og betydning (sema) indbygget i kroppens natur (soma) og er ikke aspekter, der kan outsources til en ubestemt lokalitet i hjernen eller psyken. Uanset hvad det psykiske end er, så er det også krop. Ikke krop i den fysiske forstand, videnskaben hidtil har begrænset kroppen til, men krop i en semiotisk forstand; dvs en krop hvis hele dynamik er indlejret i det kommunikative samspil henover de overflader, der omgiver celler, væv og organer i kroppen såvel som kroppen selv som enhed i det større sociale spil, den indgår i. Bestandig kalibrerer kroppen sine indre processer med kravene fra omgivelserne, sociale som biologiske. Og bestandig overskrider kroppen sin egen overflade og bringer sig i samspil med andre kroppe under dannelsen af endnu mere omfattende sociale overflader.

Hvad der gælder mennesker, gælder alle andre organismer på kloden. At kalde det, der foregår i en svamp for psykisk er selvfølgelig outreret, men semiotisk kan vi godt kalde det. Alle organismer er utrætteligt beskæftiget med at uddrage 'mening' af de genstande og hændelser de støder på. Enten er de ligegyldige og bemærkes slet ikke - en myre opfatter ikke bilens dækaftryk og bøgetræet ænser ikke Orions bælte - eller også gøres de indvendige gennem fortolkning, dvs. de bliver meningsfulde for organismen - myren tjekker andre myrers duft og bøgetræets rødder finder vej til fugten.

Vi kan derfor ikke i en semiotisk naturforståelse blive stående ved den økologiske niche, men må også inddrage den *semiotiske niche*. Ideen bag det semiotiske nichebegreb er at indfange totaliteten af de tegn i en organisms omgivelser, som den skal kunne tyde meningsfuldt for at sikre sin overlevelse og velfærd. Disse tegn omfatter selvfølgelig alle de traditionelle økologiske nichefaktorer: organismen må kunne skelne relevante fra irrelevante fødeemner og trusler, og den må kunne identificere nødvendige markører for de abiotiske eller biotiske ressourcer, den behøver: vand, læ, redebygningsmaterialer, parringspartnere osv. Den semiotiske niche omfatter altså alle de fortolkningsmæssige udfordringer, som den økologiske niche påtvinger en art.

At organismer generelt justerer deres adfærd ved at tyde de 'vink' eller 'cues', som det udvendige miljøer stiller til rådighed for dem, har muliggjort en kolossal ekspansion af potentielle virkemidler for samspillet mellem livsformerne. En adfærd,

der er tegn-styret snarere end genetisk styret, er åben for utallige slags modifikation. Et tegn behøver nemlig ikke at have den fjerneste lighed med den effekt det udløser. En klokkes ringen kan f. eks. få en gruppe skolebørn til at gå til deres klasseværelse, og nogle få molekyler fra en kat kan sætte en stor hund i rasende bevægelse på jagt efter katten. Alt hvad der kræves for etableringen af en tegnrelation mellem organismer er, at sansningen og fortolkningen af tegnene falder inden for organismens artsbestemte formåen. Derudover må tegnet selvfølgelig være 'pålideligt' i den forstand, at det regelmæssigt ledsages af den begivenhed, som organismen frygter eller ønsker. Er disse betingelser opfyldt er det sandsynligt, at tegnet lidt efter lidt vil blive inddraget som støtte for organismens adfærdsstyring.

Måske kunne man endog foreslå den tommelfingerregel, at der aldrig forekommer en regelmæssig sammenhæng i naturen uden, at den bliver udnyttet semiotisk af en eller anden slags levende væsen. I alt fald er det oplagt, at de semiotiske interaktioner mellem arterne er af afgørende betydning for opretholdelsen eller ødelæggelsen af den økologiske orden.

Det er derfor vigtigt, at vi begynder at se os selv som indspundet i en *semiosfære* og ikke blot en *biosfære*. Det økologiske samspil mellem arterne er vidtgående bestemt af de semiotiske samspil mellem dem. Naturen betyder ikke bare noget for os, den betyder noget for hver enkelt organisme på Jorden. Det er denne betydningsside af livet, der må bringes i fokus, ikke blot for at forstå naturens egne styringsmekanismer, men også for at begrunde følelsen af, at vi hører til her på Jorden, at naturen ikke er et fremmedvæsen, samt for at lægge grundlaget for en naturetik, der ikke er baseret på sentimentale projektioner.

Den biosemiotiske ide indebærer derfor, at livet på Jorden udspiller sig i en global og evolutionær *semiosfære*, en sfære af tegnprocesser og betydningselementer, som udgør den forståelsesmæssige ramme, inden for hvilken biologien bør arbejde: Semiosfæren er en sfære ligesom atmosfæren, hydrosfæren eller biosfæren. Den gennemtrænger disse sfærer fra inderst til yderst og består af kommunikation: lyde, dufte, bevægelser, farver, former elektriske felter, varmestråler, bølger af mange slags: ultraviolette, ultra-soniske, magnetiske, elektriske, solare, og lunare samt kemiske signaler og berøringer. Kort sagt livstegn¹.

¹ Udtrykket *semiosfære* blev oprindeligt indført af den russiskfødte estiske semiotiker Yurij Lotman, der explicit brugte det i analogi til Vernadsky's begreb om biosfæren. For Lotman forblev *semiosfæren* dog et kulturbegreb. I takt med at semiotikken har bevæget sig væk fra den snævert sprogteoretiske

ramme, forekommer det imidlertid logisk at lade begrebet om semiosfærn føge med over over i naturens større ramme som beskrevet her.